

ARCHEOLOGIENOTA

VERREBROEK – AVEN ACKERS 2017

BUREAUONDERZOEK

ERFPUNT – CEL ONDERZOEK

RAPPORTEN VAN ERF PUNT – CEL ONDERZOEK 28

RAPPORTEN VAN ERFPUNT – CEL ONDERZOEK 28

OPDRACHTGEVER

Altrad Balliauw, Aven Ackers 10, 9130 Verrebroek

PROJECT

Verrebroek – Aven Ackers 2017

PROJECTCODE AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED
2017B107

UITVOERDER PROJECT

Erfpunt – cel Onderzoek
OE/ERK/Archeoloog/2016/00101
Regentiestraat 63
9100 Sint-Niklaas

AUTEURS

Thierry Van Neste, Marjolijn De Puydt

WETENSCHAPPELIJKE BEGELEIDING

Erfpunt – cel Beheer

© Erfpunt – cel Onderzoek, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Erfpunt.

Erfpunt aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ISSN 0778-3841

Erfpunt - cel Onderzoek

Regentiestraat 63

9100 Sint-Niklaas

Tel +32 (0)3 778 87 59

onderzoek@erfpunt.be

www.erfpunt.be

www.facebook.com/Erfpunt

<https://sketchfab.com/archeologischdienstwaasland>

1. BESCHRIJVING VAN DE UITGEVOERDE WERKEN

1.1. VERANTWOORDING

Ter hoogte van de Havinkbeekstraat te Verrebroek (Beveren-Waas) zal Altrad Balliauw een tijdelijke verharding in grind aanbrengen. In het kader van de geplande werkzaamheden is een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem (bureauonderzoek) verplicht.

Dit onderzoek werd uitgevoerd door de cel Onderzoek van Erfpunt. Het verslag van resultaten werd opgesteld door Thierry Van Neste en Marjolijn De Puydt.

1.2. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

PROJECTCODE

2017B107

WETTELIJK DEPOT

ISSN 0778-3841

BETROKKEN ACTOREN

Erkende archeoloog: Erfpunt (OE/ERK/Archeoloog/2016/00101)

Veldwerkleider: Thierry Van Neste

Assistent-archeoloog: Marjolijn De Puydt

NAAM OPDRACHTGEVER:

Altrad Balliauw, Aven Ackers 10, 9130 Verrebroek

VINDPLAATSNAAM:

Verrebroek – Aven Ackers 2017 (VER AA 17)

PROVINCIE:

Oost-Vlaanderen

GEMEENTE:

Beveren

DEELGEMEENTE:

Verrebroek

PLAATS:

Aven Ackers

TOPONIEM:

Aven Ackers

COÖRDINATEN (LAMBERT '72):

Noord: 215751,859900 m

Oost: 138000,856400 m

Zuid: 215595,917000 m

West: 137751,351600 m

KADASTRALE GEGEVENS:

Beveren, Afdeling 5, Sectie B, perceel 149B

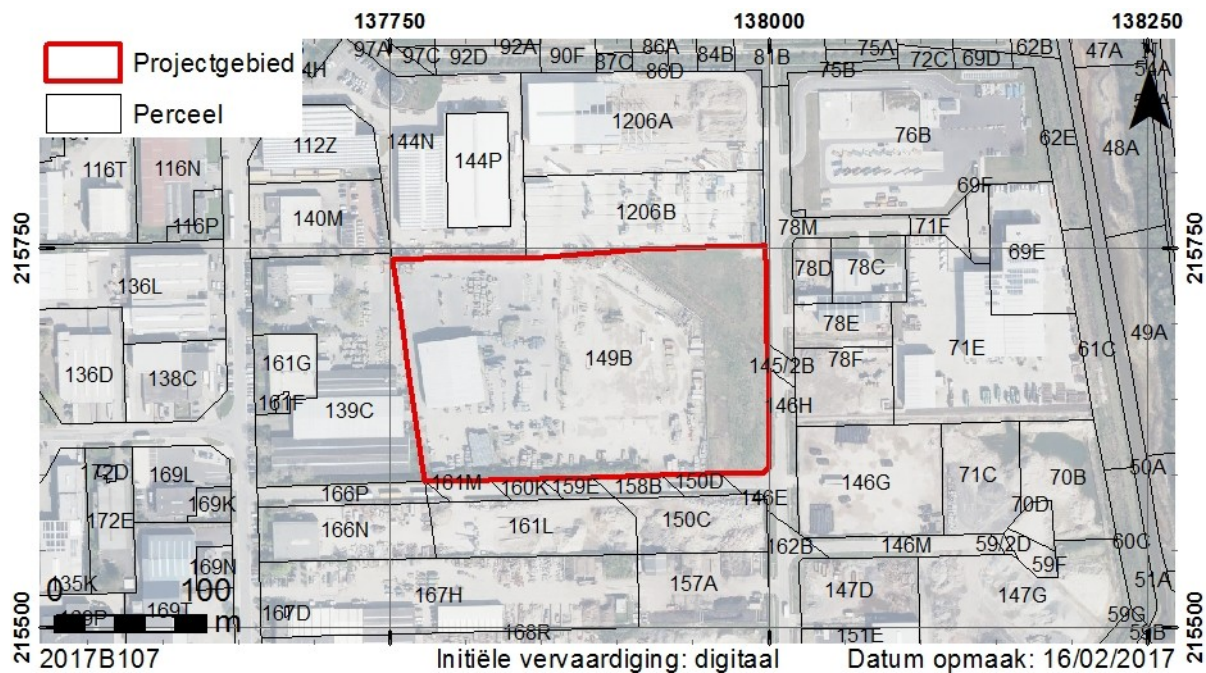

Fig. 1. Situering op het kadaster (GDI-Vlaanderen 2017).

TOPOGRAFISCHE LIGGING:

INVOEGEN: TOPOKAART + DHM + VHA 1:10.000

BEGINDATUM:

16 februari 2017

EINDDATUM:

Klik hier als u een datum wilt invoeren.

RELEVANTE TERMEN UIT DE INVENTARIS ONROEREND ERFGOED

Typologie: niet van toepassing

Datering: vroegmesolithicum (9500-7700 v.Chr.), laatmesolithicum (7000/6500-5000 v.Chr.), middeleeuwen (5de-15de eeuw), late middeleeuwen (13de-15de eeuw), nieuwe tijd (16de-18de eeuw), nieuwste tijd (19de-21ste eeuw)

Stijlen: niet van toepassing

Culturen: niet van toepassing

Materiaal: niet van toepassing

Soort: niet van toepassing

Gebeurtenis: bureauonderzoek

VERSTOORDE ZONES

Het projectgebied is gelegen in het bedrijventerrein Aven Ackers. De realisatie hiervan verliep in drie fasen:

- Een eerste fase van 11 ha.
- Een tweede fase van 10 ha, bestemd voor de uitbreiding van de bestaande bedrijven.
- Een derde fase van 15,5 ha bedrijfsruimte.¹

Hoewel bij de aanleg van het bedrijventerrein grondwerken werden uitgevoerd, is momenteel niet gekend in hoeverre de bodemopbouw hierbij verstoord werd.

¹ Interwaas.be

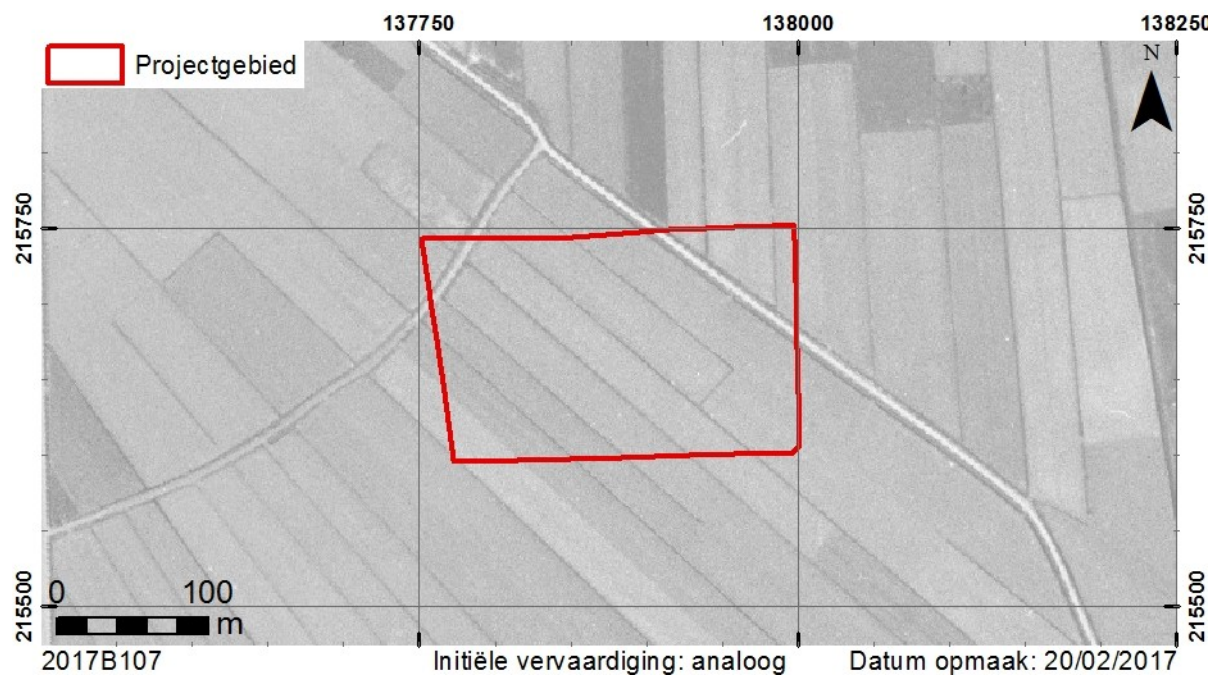

Fig. 2. De situatie in 1971 (AGIV WMS).

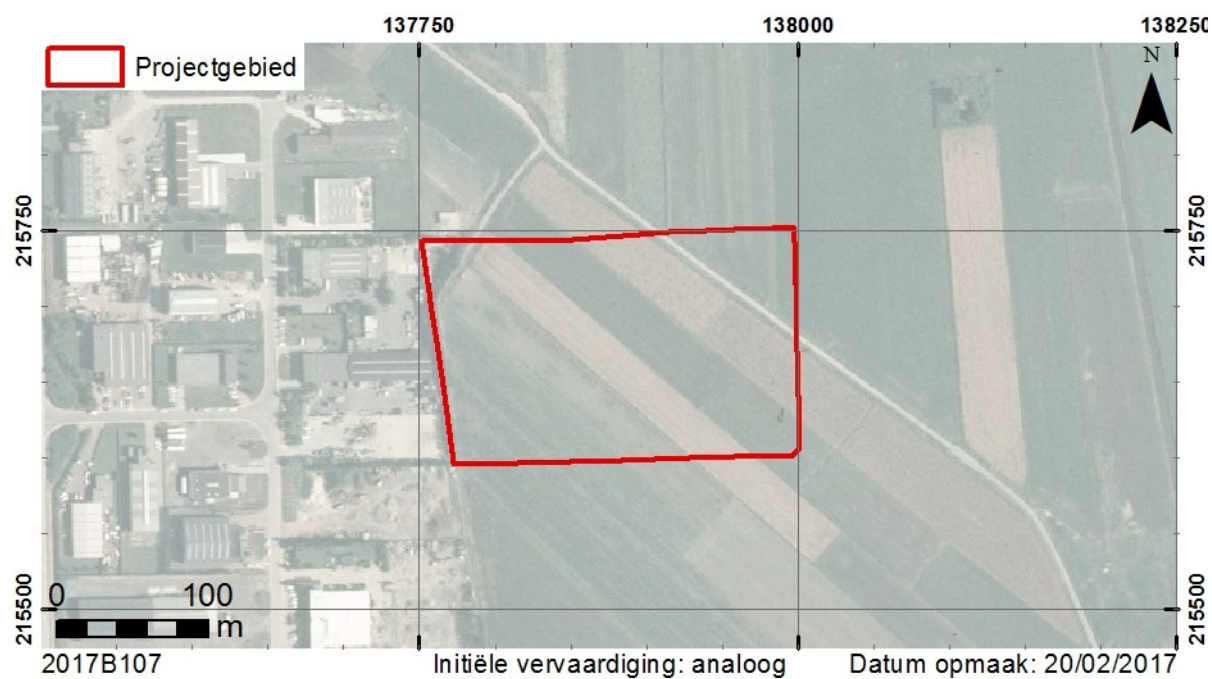

Fig. 3. De situatie in 1989 (AGIV WMS).

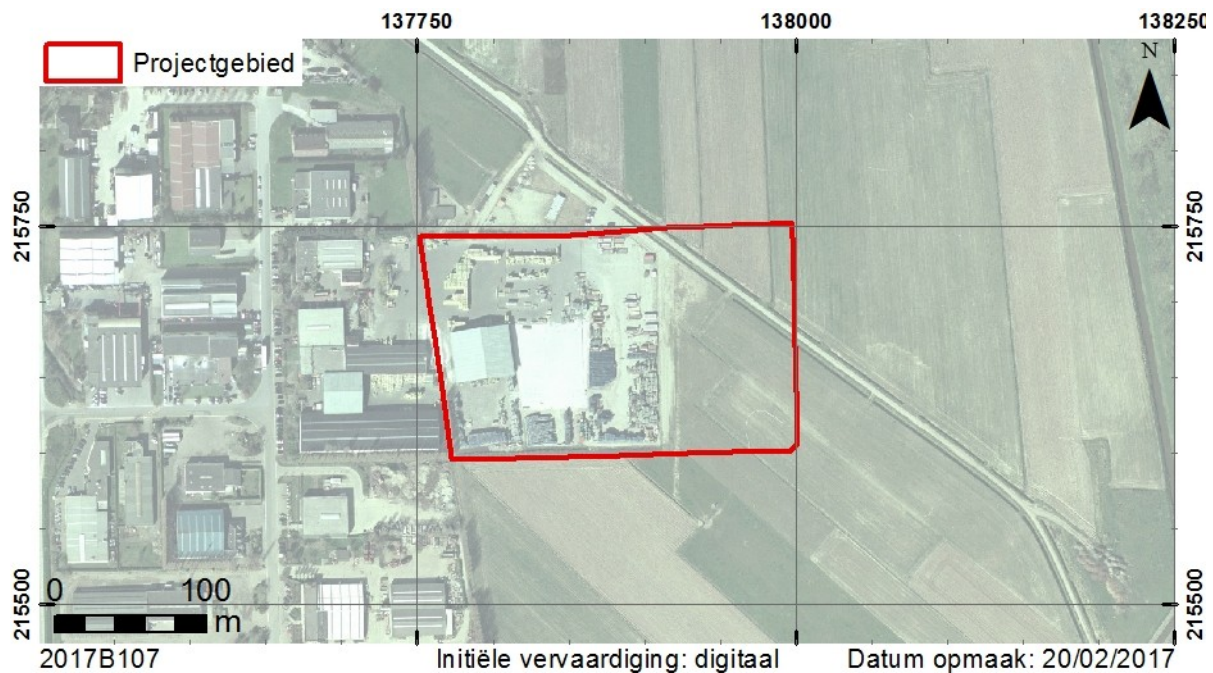

Fig. 4. De situatie in 2002 (AGIV WMS).

Fig. 5. De situatie in 2016 (AGIV WMS).

1.3. ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Naar aanleiding van de geplande uitbreiding van de ambachtelijke zone Aven Ackers werden verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd, waaronder een paleolandschappelijk en archeologisch booronderzoek, uitgevoerd door de Archeologische Dienst Waasland (heden Erfpunt) en de vakgroep Archeologie van de Universiteit Gent. De resultaten van dit onderzoek werden beschreven in Klinck B., Meersschaert L. & Sergant J. 2005: *Paleolandschappelijk en archeologisch onderzoek van de te realiseren uitbreiding van de ambachtelijke zone Aven Ackers te Verrebroek (Gemeente Beveren), Interimrapport 1: Paleolandschappelijke en archeologische screening aan de hand van boringen (parenthese 1)*.

Het huidige projectgebied, meerbepaald de zone waar de grindverharding voorzien wordt, lag binnen de onderzoekszone van het paleolandschappelijk booronderzoek. Op het profiel (fig. 9) is de algemene bodemopbouw te zien. Het Pleistocene oppervlak ligt in het zuiden op ongeveer 0,5 m TAW en daalt naar het noorden toe naar minimaal -1,4 m TAW. De Pleistocene dekzanden werden afgezet in het Boven-Pleni-Weichseliaan ($\pm 25000 - 15000$ jaar geleden). Tijdens het Laatglaciaal (15000 – 11000 jaar geleden) werden enkele venige bandjes gevormd. Tijdens het Holoceen was er sprake van een stabiel oppervlak en trad er bodemvorming op die zorgde voor de aanwezigheid van podzolbodems. Enkele lager gelegen delen werden afgedekt door veenvorming, in andere zones werd het “pre-veen”-oppervlak niet afgedekt en was het continu in gebruik tot en met de (post-)middeleeuwen. In deze laatste zones is de kans op de aanwezigheid van steentijdmateriaal zeer beperkt. Door een klimbaatsverbetering tijdens het Holoceen steeg het grondwaterpeil waardoor de bodemvochtigheid steeg en veengroei mogelijk werd. Door de afname van de snelheid van de stijging van de waterspiegel kwam de uitbreiding van veen over het dekzandoppervlak tot stilstand. De hoogste grens voor veengroei in onze streken is gelegen tussen 1 en 2 m TAW. De top van het veen is vrijwel horizontaal. Het veen boven depressies is duidelijk dikker, waardoor de veenlaag dikker is in het noorden van het projectgebied dan in het zuiden. In sommige boringen werd mogelijk een oud (middeleeuws) oppervlak teruggevonden. Deze interpretatie staat echter niet vast. Dit vlak werd afgedekt door (post)middeleeuwse overstromingssedimenten. Bovenaan ligt een humeuze bovenlaag.²

Aangaande de huidige werken kan voor de resultaten van het paleolandschappelijke onderzoek gefocust worden op de (post)middeleeuwse afdekking van het polderlandschap. De afdekking gebeurde in verschillende fasen. Sedimenten uit een eerste overstromingsfase werden hoofdzakelijk afgezet in kleinere, lokale depressies. De meeste sedimenten werden echter afgezet tijdens een tweede fase. De dikte van het pakket wijst op een intense sedimentatie. Bovenaan zijn deze sedimenten vrij kleiig, naar onder toe worden de sedimenten lemiger. Deze textuur wijst op een kalm afzettingsmilieu, op een behoorlijke afstand van de plaats van inbraak van het water.³

De definitieve en volledige afdekking van het gebied wordt algemeen toegeschreven aan de Farnèse-overstromingen. Hierbij werden tussen ± 1580 en 1640 de polders langdurig onder water gezet. Vroegere afzettingen kunnen toegewezen worden aan onder andere de Sint-Clementsloed en Sint-Elizabethsloed. De dikte van de afzettingen schommelt tussen 20 cm en 1,6 m, met een gemiddelde dikte tussen 80 cm en 1 m (fig. 6). In zones waar de afdekking minder dan 40 cm bedraagt, wordt aangenomen dat minstens het bovenste deel opgenomen werd in de ploeglaag. Voor gebieden met een dikte tussen 40 en 60 cm is het eveneens mogelijk dat de toplaag van het middeleeuwse oppervlak verstoord werd door recente bewerkingen (stippellijnen op fig. 6).⁴

² Klinck, Meersschaert & Sergant 2005, 12-15.

³ Klinck, Meersschaert & Sergant 2005, 15.

⁴ Klinck, Meersschaert & Sergant 2005, 28.

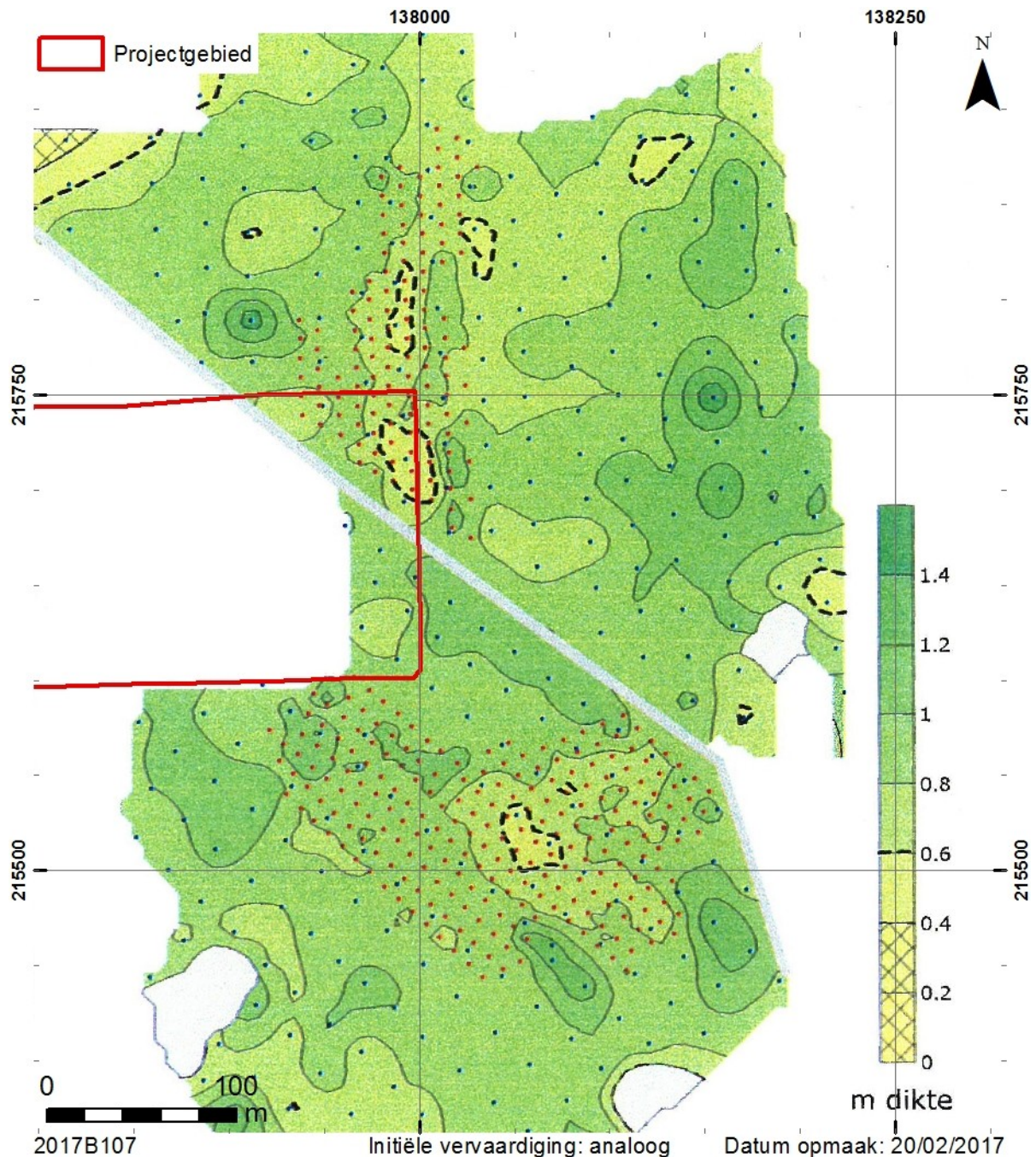

Fig. 6. Afbakening van het huidige projectgebied op de diktekaart van de (post)middeleeuwse afzettingen (Klinck et al 2005).

Op basis van het landschappelijke en archeologische booronderzoek werden enkele zones verder onderzocht. Vooral van belang voor het huidige projectgebied is het onderzoek in opgravingsput 1 (a op fig. 7). Hierin konden drie occupatiezones onderscheiden worden. Deze konden gedateerd worden in het vroegmesolithicum (zones 1 en 2), en het laatmesolithicum (zone 3).⁵

⁵ Sergant, Bats, Noens et al 2005, 103-106.

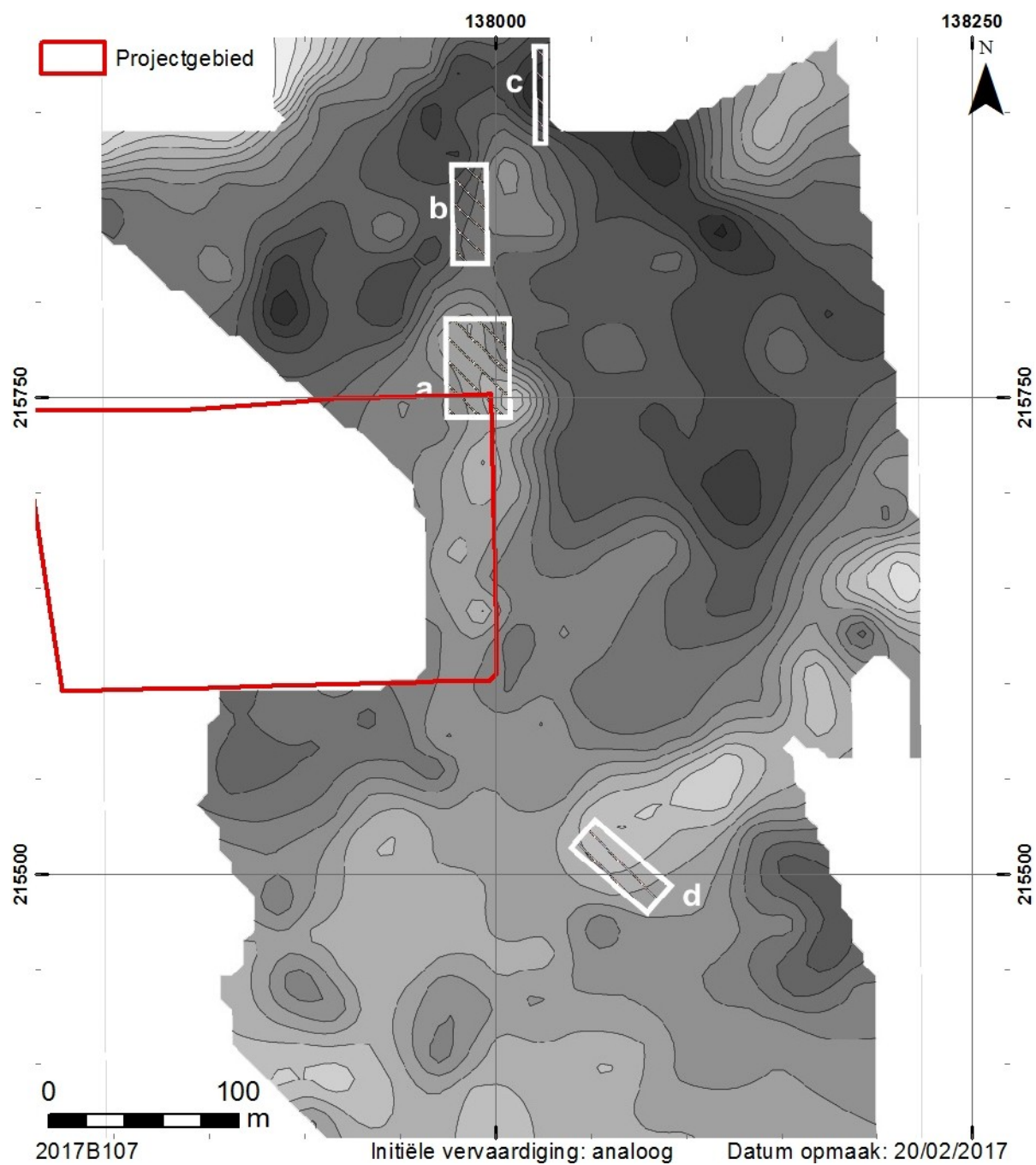

Fig. 7. Situering van de zones die verder onderzocht werden (Sergant et al 2007).

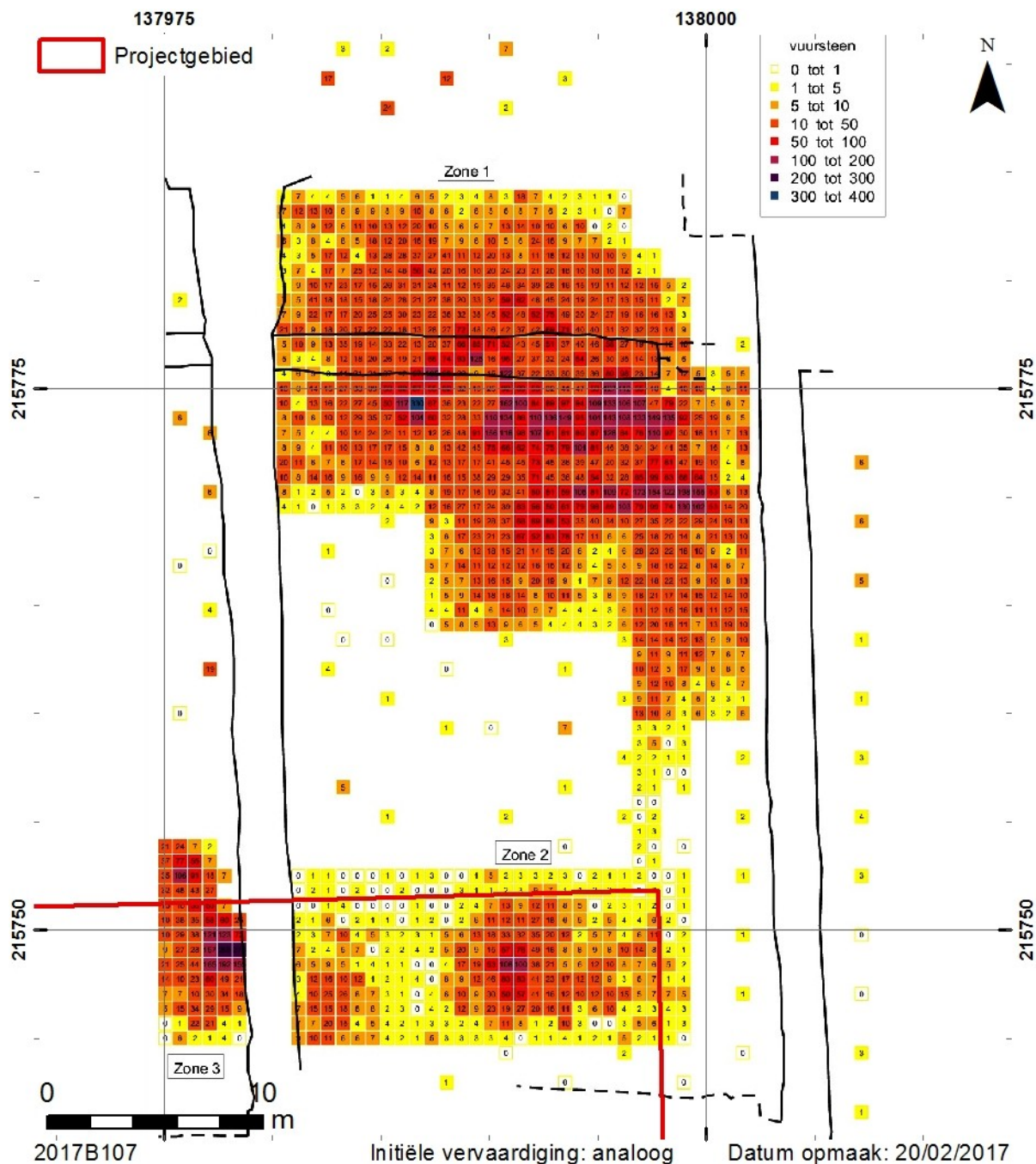

Fig. 8. Overzicht van de concentratiezones in de eerste werkput (Sergant et al 2007).

1.4. OMSCHRIJVING VAN DE ONDERZOEKSOPDRACHT

1.4.1. Vraagstelling

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt 35182,92 m², hierbij zal ± 6500 m² verstoord worden.

Artikel 5.4.1 van het decreet van 12 juli 2013 betreffende het onroerend erfgoed, gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014 stelt dat het bij *aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen volledig gelegen zijn buiten archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones* verplicht is om een bekrachtigde archeologenota zoals

vermeld in artikel 5.4.8 van datzelfde decreet toe te voegen aan een stedenbouwkundige vergunning met ingreep in de bodem.

Wanneer aangetoond kan worden dat:

1. met aantoonbare zekerheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein, of;
2. de toekomstige werken met aantoonbare zekerheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed, of;
3. verder onderzoek van het terrein in het kader van de toekomstige werken met aantoonbare zekerheid niet zou leiden tot nuttige kenniswinst;

mag de rapportering over het bureauonderzoek een beperkte samenstelling hebben.

In voorkomend geval kan gesteld worden dat voldaan wordt aan voorwaarde 2.

In het kader van het bureauonderzoek met beperkte samenstelling:

- Wordt het plangebied afgebakend en beschreven;
- Wordt een beschrijving gemaakt van de geplande werken waarvoor een stedenbouwkundige vergunning of verkavelingvergunning wordt aangevraagd, de uitvoeringswijze van deze werken en de potentiële impact ervan op het bodemarchief.

De resultaten van de analyses worden op plannen weergegeven. De resultaten van deze studies moeten toelaten een gemotiveerd advies te formuleren of er al dan niet verder archeologisch vooronderzoek moet uitgevoerd worden, inclusief de methodiek daarvoor.

1.4.2. Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek werden geen randvoorwaarden voorzien.

1.4.3. Geplande werken en bodemingrepen

Binnen het projectgebied is momenteel een deel verhard door middel van betonstraatstenen en een deel heeft een grindbedekking. Het uiterst oostelijke deel, gelegen aan de Havinkbeekstraat is momenteel echter nog onverhard. Op het huidige onverharde deel zal eveneens een waterdoorlatende zone in grindverharding aangelegd worden (fig. 10). Om dit te realiseren zal de aannemer eerst het vlak ontzoden.

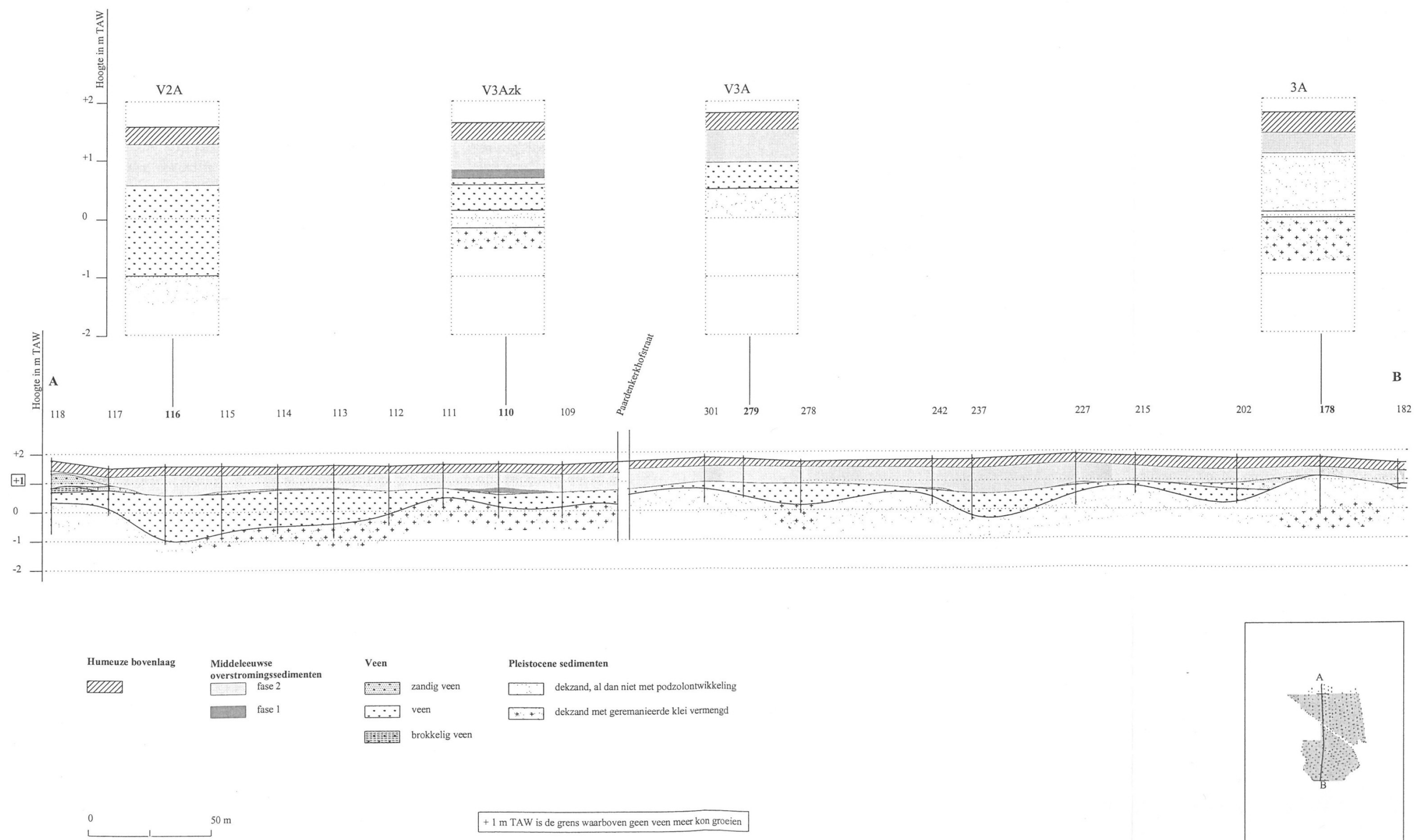

Fig. 9. Aardkundig profiel, opgesteld bij het onderzoek in 2004 (Archeologische Dienst Waasland 2005).

Fig. 11. Terreinprofiel van de geplande toestand (Tides Architecture BVBA).

1.5. WERKWIJZE EN ONDERZOEKSSTRATEGIE

Voor het bureauonderzoek werd informatie verzameld aangaande de historische, landschappelijke en archeologische kennis van de ruime omgeving van het projectgebied. Hiervoor werd informatie ingewonnen bij de cel Beheer van Erfpunt, daarnaast werden de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) en de desbetreffende onderzoeksrapporten geraadpleegd.

Op basis van de verkregen gegevens werd een inschatting gemaakt van het potentieel op kennisvermeerdering en de al dan niet te nemen maatregelen die hier het gevolg van zijn.

In de loop van dit onderzoek diende niet afgeweken te worden van de Code Goede Praktijk en werden geen externe specialisten geraadpleegd. Wetenschappelijke advisering werd verkregen bij de cel Beheer van Erfpunt.

Dit rapport schets het algemene kader van het onderzoek en bevat de neerslag van de onderzoeksresultaten. Een kopie ervan wordt in digitale vorm aangeleverd aan Altrad Balliauw, het agentschap Onroerend Erfgoed en Erfpunt – cel Beheer.

2. MOTIVATIE VOOR NOTA MET BEPERKTE SAMENSTELLING

Voorafgaand paleolandschappelijk onderzoek heeft uitgewezen dat het archeologisch relevante vlak in de ruime omgeving afgedekt werd tijdens de late middeleeuwen en de nieuwe tijd. De dikte van dit pakket bedraagt ter hoogte van het projectgebied minstens 60 tot 100 cm (fig. 6). Aangezien de enige geplande bodemingreep het verwijderen van de zoden is, zal het archeologische vlak nooit bereikt worden.

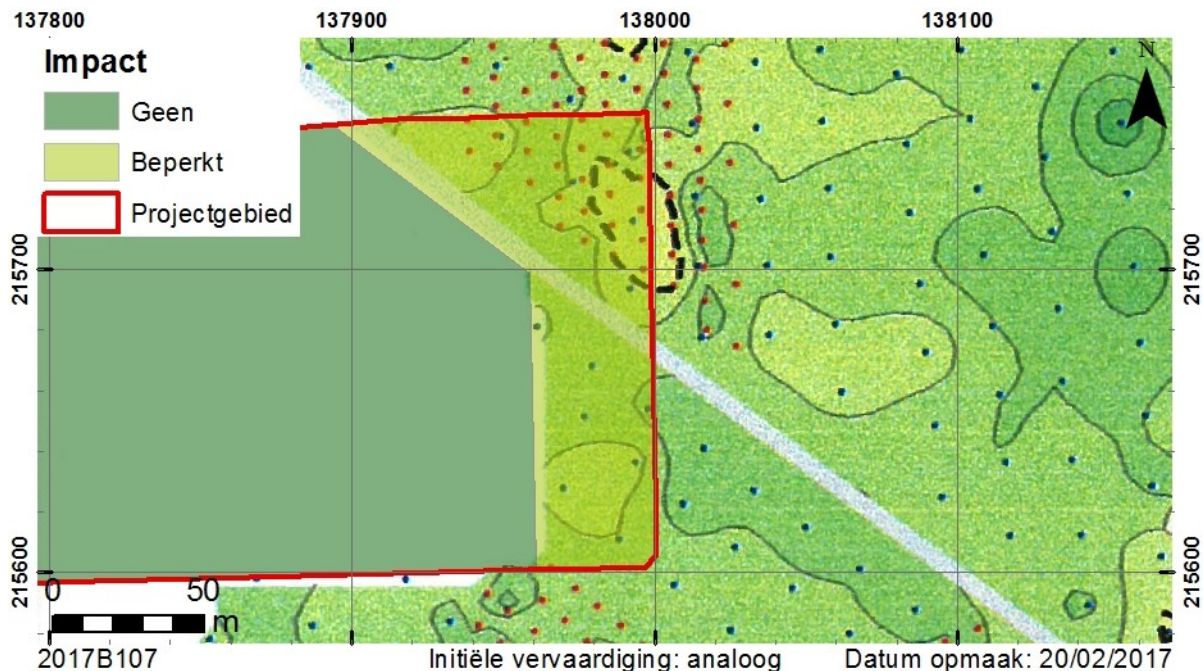

Fig. 12. Impactbepaling op de diktekaart van de (post)middeleeuwse afzettingen.

In het uiterste noorden werd op basis van de boorcampagne in 2004 een zone opgegraven (fig. 8), deze zone wordt op de CAI nog iets ruimer aangeduid (ID 150276). Voor dit beperkte deel van het projectgebied kan dan ook gesteld worden dat er geen archeologisch erfgoed meer aanwezig is. Onmiddellijk aanpalend zal dit echter wel nog steeds het geval zijn.

3. DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

Voorafgaand paleolandschappelijk en archeologisch booronderzoek heeft uitgewezen dat in (een deel van) het huidige projectgebied sprake is van een mogelijk bewaard middeleeuws oppervlak. Daarnaast werden artefacten uit de steentijd (mesolithicum) aangetroffen. In de late middeleeuwen en de nieuwe tijd werd het gebied afgedekt door overstromingsedimenten die ter hoogte van het projectgebied een dikte tussen 60 en 100 cm hebben.

4. VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED

Hoewel de kans zeer groot is dat binnen de planimetrische begrenzing van het projectgebied archeologisch erfgoed aanwezig is, is dit niet het geval binnen de altimetrische begrenzing. Het archeologisch relevante vlak werd geheel afgedekt en zal bij de geplande werken niet bereikt worden.

5. SAMENVATTING

Ter hoogte van de Havinkbeekstraat te Verrebroek (Beveren-Waas) zal Altrad Balliauw een tijdelijke verharding in grind aanbrengen. Omwille hiervan werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Op basis van de gegevens die aangeleverd werden door de opdrachtgever en gekende archeologische gegevens kon gesteld worden dat een archeologienota met beperkte samenstelling voldoende was voor de geplande werkzaamheden. Een voorgaand paleolandschappelijk onderzoek heeft namelijk uitgewezen dat het projectgebied – samen met de ruimere omgeving – tijdens de middeleeuwen en nieuwe tijd afgedekt werd door overstromingsedimenten. Aangezien dit pakket een gemiddelde dikte van 80 cm heeft en de geplande werken slechts zeer ondiep zullen reiken, zal het archeologische vlak niet bereikt worden. Daarenboven werd in het uiterst noordoostelijke deel reeds een opgraving uitgevoerd, waardoor hier geen archeologisch erfgoed meer aanwezig zal zijn. In het kader van de huidige geplande werkzaamheden dienen geen verdere maatregelen genomen te worden ten aanzien van archeologisch erfgoed.

6. BIBLIOGRAFIE

6.1. GERAADPLEEGDE LITERATUUR

KLINCK B., MEERSSCHAERT L. & SERGANT J. 2005: *Paleolandschappelijk en archeologisch onderzoek van de te realiseren uitbreiding van de ambachtelijke zone Aven Ackers te Verrebroek (Gemeente Beveren), Interimrapport 1: Paleolandschappelijke en archeologische screening aan de hand van boringen (parenthese I)*.

SERGANT J., BATS M., NOENS G. ET.AL. 2007 : Voorlopige resultaten van noodopgravingen in het afgedekte dekzandlandschap van Verrebroek – Aven Ackers (Mesolithicum, Neolithicum); In: *Notae Praehistoricae* 27 (2007), pp. 101-107.

S.N. s.a.: *Beveren – Aven Ackers*,

<http://www.interwaas.be/projecten/bedrijventerreinen/beveren-aven-ackers>, geraadpleegd op 20/02/2017.

6.2. CARTOGRAFISCHE EN ICONOGRAFISCHE BRONNEN

TIDES ARCHITECTURE B.V.B.A. 2016: *Inplantingsplan – Omgevingsplan – Liggingsplan – Terreinprofiel*, Kortrijk.

7. BIJLAGEN

- Lijst van plannen, kaarten en plattegronden
- Privacy-fiche
- Programma van maatregelen